

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

На правах рукопису

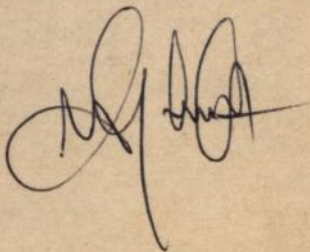
УДК 792.077(477)(091)

КАЛАШНИКОВ ВАДИМ ФЕДОРОВИЧ

**НАРОДНИЙ АГІТАЦІЙНИЙ ТЕАТР В УКРАЇНІ
70-80-х років ХХ століття
17.00.01- теорія і історія культури**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

КИЇВ - 1998

00761807 (Т)

008
Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в
культури і мистецтв Міністер

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
ЄСИПЕНКО Роман Миколайович,
Інститут журналістики Київського університету
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри телебачення і радіомовлення.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Безклубенко Сергій Данилович,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та
етнології ім.М.Рильського НАН України, м.Київ,
завідувач відділу кіно;
кандидат мистецтвознавства
Харченко Олена Василівна,
Спілка театральних діячів України, м.Київ,
провідний консультант.

Провідна установа: Державна академія керівних кадрів культури
і мистецтв,
Міністерство культури і мистецтв України, м.Київ.

Захист відбудеться "13" листопада 1998 р. о 14 год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.807.02 Київського
державного університету культури і мистецтв за адресою: 252133,
м.Київ, вул. Щорса, 36.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці
Київського державного університету культури і мистецтв (м.Київ,
вул.Щорса, 36).

Автореферат розіслано "10" листопада 1998 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

ЗАГАДАРЧУК Г.М.

Загальна характеристика роботи

Дослідження маловідомих явищ культури і мистецтв, художніх процесів минулого, висвітлення еволюції форм естетичного мислення сьогодні є актуальним завданням українського мистецтвознавства та культурології.

Упродовж віків безсмертний геній українського народу жив у праці, звичаях і обрядах, у піснях і музиці, в літературі і театрі.

Театральне мистецтво має величезне значення у соціально-культурному житті українців як цілковито самодостатня сфера впливу людського чуття й інтелекту.

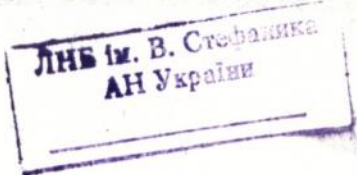
Переосмислення історичних, національних та моральних цінностей на шляху розвитку українського театрального мистецтва, театральної спадщини України в органічному зв'язку з суспільно-культурними процесами, з розвитком мистецтвознавчої думки виступає як важлива проблема сучасності.

Серед різноманітних видів і жанрів театрального мистецтва у 70-80-х роках ХХ століття широкій популярності набули агітаційно-художні бригади та агіттеатри як масові театралізовані форми культурно-просвітницької роботи, як народний агітаційний театр.

Народний агіттеатр в Україні функціонував у багатьох формах і видах - масові дійства, мітинги-концерти, інсценівки, агітсуди та диспути, "Усні газети", "Живі газети", "Сині блузи", агітпропбригади, театри малих форм (ТЕМАФОРИ), театри робітничої молоді (ПРОМИ, або "Теробмоли"), театри колгоспної молоді ("ТЕКМОЛИ", або "ТКОМИ"), агітбригади та агіттеатри.

Актуальність теми. Народний агітаційний театр в Україні пройшов значний шлях розвитку. Якщо на перших порах він користувався спрощеними, схематичними, прямолінійно - плакатними агітаційними засобами, то згодом його мистецька якість зросла, і він став розкривати зміст творів через систему справді художніх образів.

Історія розвитку народного агітаційного театру була завжди тісно пов'язана з історією України. У його змісті і формах знаходили відображення події, що відбувалися в країні.

Відкидаючи традиційні канони старого театру, шукаючи яскраву, емоційну та дійову форму агітаційних виступів, які б найбільш повно передавали зміст явищ, народний агітаційний театр 70-80-х років ХХ ст. подолав багато помилок і творчих прораханків, пов'язаних з різноманітними впливами часу.

У функціонуванні народного агітаційного театру в Україні, як одної з форм масової театралізованої культурно-просвітницької діяльності, висвітлено усі позитивні і негативні явища певного історичного етапу розвитку суспільства і культури. Водночас діяльність агітбригад та агіттеатрів України 70-80-х рр. являла собою яскраву сторінку духовного життя суспільства, відповідаючи на потреби часу та конкретної особи в емоційно-яскравому переживанні реальної місцевої події, визначенні ставлення до неї. В сучасному мистецтвознавстві досі практично немає праць, які висвітлювали б роль та значення агітбригад та агіттеатрів в Україні, виконаних з позицій сучасної методології та новітніх наукових критеріїв. Це і засвідчує актуальність дослідження обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибраний напрямок досліджень пов'язаний з науковими планами Київського державного університету культури і мистецтв в рамках теми: "Українознавство в системі науки, освіти і культури".

Мета і завдання дослідження. Враховуючи актуальність, наукове, теоретичне і практичне значення, а також недостатню опрацьованість проблеми, метою дослідження є: виявити і дослідити етапи діяльності агітбригад та агіттеатрів в Україні у 70-80-х рр. ХХ ст. та створити методику самостійної практичної роботи щодо організації діяльності, формування репертуару, режисури та сценічної майстерності, музичного і художнього оформлення програм, вистав агітбригад та агіттеатрів в Україні як однієї з форм культурно-просвітницької роботи.

Розглядаючи методи створення репертуару та прийоми режисури народного агітаційного театру в Україні, дисертант вивчав засоби їхньої роботи, традиції і перспективи розвитку.

У дисертаційному дослідженні висвітлено процес розвитку національних культурно-мистецьких традицій, які були

започатковані у попередні роки існування цього своєрідного масового виду народного мистецтва.

Поряд з вдалими, яскравими засобами та формами роботи автором відзначається тенденція до одноманітності і штампу, до використання давно відомих, застарілих форм, до невеликого підбору засобів ідейно-емоційного впливу, нерозуміння специфіки репертуару та режисури народного агіттеатру. Тому метою даного дослідження є також пошук найбільш оптимальних шляхів у розвитку традицій народного агітаційного театру в Україні. Реалізація мети обумовила необхідність постановки і вирішення ряду взаємопов'язаних та самостійних завдань дослідження:

- простежити історичні шляхи становлення та вплив соціально-культурних чинників на еволюцію народного агітаційного театру в Україні;

- типологізувати існуючу систему видів та жанрів агітбригад і агіттеатрів як форми масової театралізованої культурно-просвітницької діяльності;

- проаналізувати різноманітні види програм агітбригад і вистав агіттеатрів на основі системних принципів та визначити їхні суттєві риси у межах педагогічного й мистецтвознавчого комплексів;

- дослідити форми і методи виявлення найбільш типових та оригінальних сценарно-режисерських рішень програм агітбригад та агіттеатрів;

- визначити місце агітбригад і агіттеатрів у культурно-історичному розвитку України.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що:

- дослідження присвячене новим формам народного агітаційного театру в Україні не тільки як цілісному соціально-художньому явищу, але й як виховному фактору;

- залучено до наукового обігу досі невідомі архівні і авторські матеріали, виявлено та висвітлено нові сторінки діяльності агітбригад та агіттеатрів України на основі всебічного аналізу матеріалів, які становлять джерельну базу даної роботи;

- здійснено аналіз значущої наукової та практичної

проблеми функціонування і розвитку народного агітаційного театру в Україні, який не має аналогів у мистецтвознавчій літературі;

- обґрунтовано критерії розгляду мистецьких процесів означеного періоду;

- сценарна і режисерська творчість працівників у галузі народного агіттеатру в Україні розглядається у психолого-естетичній та художньо-педагогічній перспективах як динамічне явище, що містить у собі весь процес роботи над програмою: від виникнення ідейно-тематичного задуму, втілення його на різних стадіях творчого процесу аж до кінцевого результату - показу високоякісної вистави. Результати дослідження дають можливість наблизитися до розуміння деяких закономірностей сценарної творчості та режисури масових форм культурно-просвітницької роботи в Україні, а значить - до теоретичного обґрунтування і методичного інструментування мистецтвознавчих термінів у царині сценарної майстерності та режисури цієї галузі самодіяльного народного мистецтва;

- під час дослідження була визначена методика навчання, яка заснована на активних методах, на яскравих прикладах та знахідках кращих колективів, на показі негативних явищ і недоліків, що сприяє формуванню і розвитку сценарної майстерності та режисури спеціалістів масових форм культурно-просвітницької роботи.

Практичне значення одержаніх результатів полягає в тому, що матеріали дисертації 1. висновки дослідника можуть бути використані:

- науковцями різних галузей мистецтвознавства та педагогіки соціально-культурної діяльності в подальшій науковій розробці даної проблематики, а також викладачами і студентами вузів і училищ культури;

- у практичній роботі обласних та міських управлінь культури, районних відділів культури, науково-методичних центрів, культурно-просвітницьких закладів, центрів народної творчості, клубів і палаців культури, керівників, режисерів і сценаристів агітбригад та агіттеатрів;

- в ознайомленні громадськості із даною сферою діяльності

культурно-просвітницьких установ;

- при написанні навчальних посібників з історії, теорії та виконавської практики культурно-просвітницької роботи, мистецтвознавства і педагогіки соціально-культурної діяльності в Україні.

Теоретичні положення, висновки, прикладні методики, розроблені дисертантом протягом 25 років, використовувались у навчальному процесі вузів культури та Інституту підвищення кваліфікації працівників культури Міністерства культури України при підготовці спеціалістів з організації дозвілля, основ драми та сценарної майстерності, режисури естради, фольклорно-етнографічних свят, обрядів і масових форм культурно-просвітницької роботи.

Апробація результатів дисертації здійснювалася за такими напрямками:

- публікування матеріалів, висновків, рекомендацій, методичних порад та вказівок у монографіях, брошурах, книжках, статтях у видавництвах "Мистецтво", "Українська енциклопедія" імені М.П.Бажана, ЦБНТ УРСР Мінкультури УРСР, РНМЦ НТ і КОР Мінкультури УРСР, репертуарно-редакційній колегії по формуванню репертуару та відбору творів для художньої самодіяльності Мінкультури УРСР, журналах та ін.

- створення та розповсюдження матеріалів, які узагальнювали технологію роботи агітбригад та агіттеатрів й конкретні сценарно-режисерські розробки, у формі методичних видань: "Місцева тема - основа репертуару художніх агітбригад" (- К.: ЦБНТ УРСР МК УРСР, 1970), "Режисура в агітбригаді" (-К.: ЦБНТ УРСР МК УРСР, 1971), "Музика в агітбригаді" (-К.: ЦБНТ УРСР МК УРСР, 1972), "Свята, обряди, звичаї, ритуали у програмах агітаційно-художніх бригад" (-К.: РНМЦ НТ і КОР МК УРСР, 1990) та ін.

- виступи з доповідями, лекціями, повідомленнями, рецензіями на секції самодіяльного театрального мистецтва республіканської науково-практичної конференції "Актуальні проблеми дальшого розвитку самодіяльної художньої творчості" Української Республіканської Ради профспілок /Київ, 1978/.

звітної науково-практичної конференції "Проблеми художньо-образної системи у телевізійному та театральному мистецтві" професорсько-викладацького складу факультету режисури Київського державного університету культури і мистецтв Міністерства культури і мистецтв України (Київ, 1998, до 30-річчя КДУКіМ) та міжреспубліканських, республіканських, обласних, міських, вузівських науково-практичних та науково-теоретичних конференціях з проблем репертуару і режисури агітбригад та агіттеатрів в Україні;

- участь у діяльності художньої ради репертуарно-редакційної колегії по формуванню репертуару та відбору творів для художньої самодіяльності Міністерства культури України. Матеріали, висновки та рекомендації дослідження регулярно доповідались і обговорювались на засіданнях ради та в творчій лабораторії при ній;

- робота у складі журі всесоюзних, республіканських, обласних, міських конкурсів, оглядів та фестивалів і республіканських конкурсів сценаристів;

- сценарно-режисерська розробка понад 50 різних за видами, формами та жанрами програм агітбригад та агіттеатрів в Україні, Росії, Білорусі;

- використання протягом двадцяти п'яти років матеріалів, висновків, положень, дослідницьких методик, напрацьованих у ході дослідження та викладання ряду предметів для студентів Київського державного інституту культури, Київського державного університету культури і мистецтв, слухачів Інституту підвищення кваліфікації працівників культури Міністерства культури України, а також режисерів, сценаристів, методистів - учасників семінарів, курсів, творчих лабораторій сценарно-режисерської майстерності та інших форм підвищення кваліфікації різного рівня у областях і містах України, Росії, Білорусі.

Теоретичні і практичні висновки дослідження автор перевіряв на практиці, керуючи самодіяльною народною агітбригадою клубу тресту "Київміськбуд-4" (1965-1978 рр.), яка була однією з кращих в Україні, лауреатом багатьох всесоюзних та республіканських конкурсів, оглядів, фестивалів. За цей період

дисертант створив як сценарист і поставив як режисер 15 театралізованих агітбригадних вистав та програм, здійснив з колективом у містах України понад 1500 виступів, у тому числі перед учасниками семінару культурцівників Чернігівської області, слухачами курсів Інституту підвищення кваліфікації працівників культури Міністерства культури України - викладачами культосвітніх училищ України, перед викладачами і студентами Київського державного інституту культури, а також неодноразово брав участь у Всесоюзному фестивалі мистецтв "Київська весна", Днях культури і мистецтв на Київщині, у концерті, присвяченому 75-річчю від дня народження М.Рильського, у концертах в Барішівському, Обухівському, Чорнобильському, Поліському, Переяслав-Хмельницькому, Кагарлицькому районах Київської області, у містах Полтаві та Севастополі.

Всі сценарії народної агітбригади клубу тресту "Київміськбуд-4" неодноразово друкувалися в книжках, журналах, газетах України. 15 вихованців агітбригади стали професійними режисерами та акторами, троє з яких - заслуженими артистами України і Росії. Про виступи агітбригади з'явилось понад 40 статей та рецензій у книжках, журналах / "Соціалістична культура", "Під прапором лєнінізму"/, газетах / "Советская культура", "Правда України", "Рабочая газета", "Культура і життя", "Говорить і показує Україна", "Молода гвардія", "Вечірній Київ", "Южная правда", "Київський будівельник", "Барішівські вісті"/ тощо.

Дисертація обговорювалась на засіданні кафедри режисури естради та масових свят Київського державного університету культури і мистецтв.

Структура дисертації обумовлена метою і завданням дослідження. Вона складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (166 найменувань), додатків. Обсяг дисертації становить 166 сторінок, додатки обсягом 7 сторінок.

Основний зміст

У вступі обґрунтовується вибір теми дисертаційного дослідження, її актуальність, мета і завдання дослідження,

визначається наукова новизна, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача.

У першому розділі "До історії питання" досліджуються історичні та соціальні передумови формування та функціонування народного агітаційного театру в Україні.

Глибокий аналіз діяльності агітбригад та агіттеатрів, їх місце в системі духовної культури здійснюється дослідником на основі висновків філософії, естетики, етики, психології, етнографії, педагогіки, театрознавства, історії і теорії культури. Тому при комплексному дослідженні проблеми методологічної та теоретичною основою дисертації стали праці відомих вітчизняних та зарубіжних філософів, педагогів, мистецтвознавців, драматургів та режисерів з проблем організації роботи, драматургії, створення репертуару, режисури та постановочних принципів театру, кіно, естради (Акімов М.П., Арістотель, Білоусов М.М., Брехт Б., Брук П., Виготський Л.С., Волькенштейн В.М., Гасснер Дж., Довбищенко В.С., Довженко О.П., Ейзенштейн С.М., Кнебель М.Й., Крег Е.Г., Курбас О.С., Лоусон Дж.Г., Луначарський А.В., Макаренко А.С., Маяковський В.В., Мейерхольд В.Е., Немирович-Данченко В.І., Пискачов Е., Попов О.Д., Рулін П.І., Сахновський-Панкеев В.А., Сейфулліна Л.М., Склярєнко В.М., Смирнов-Сокольський М.П., Станіславський К.С., Терещенко М.С., Товстоногов Г.О., Шумський Ю.В., Юра Г.П., Юткевич С.Й., Яхонтов В.М.).

Дисертаційна робота реалізується на працях вчених, які зробили значний внесок у розвиток теорії і практики різних форм культурно-просвітницької роботи (Айзенштадт В.М., Ардов В.Є., Вершковський Е.В., Гагін В.М., Генкін Д.М., Кичигін П.І., Клітін С.С., Конніков О.П., Конович А.А., Литвинцева Г.Д., Марков О.І., Маршак М.І., Романенко А.І., Силін А.Д., Туманов Й.М., Уварова Є.Д., Чечетін А.І., Шароєв І.Г., Шерман В.Д., Южанін Б.С.).

Дослідник здійснив проблемно-тематичний аналіз монографій, брошур, збірників, матеріалів науково-теоретичних та науково-практичних конференцій вітчизняних та зарубіжних авторів з проблем розвитку і функціонування агітбригад та агіттеатрів (Березін Б.І., Гааз П.Е., Дмитрієв Ю.А.,

Єлшанський Е.М., Казимиров О.А., Кукаретін В.М., Ліхачов К.П., Лютер А.І., Нісенбаум Є.Є., Рожинський А.Я., Розовський М.Г., Рубб О.А., Саруханов В.А.).

В основу методології дослідження покладено комплексний підхід до вивчення проблеми з використанням порівняльно-історичного ретроспективного методу.

Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених задач використовувалась сукупність різних методів, а саме:

- теоретичний аналіз та узагальнення філософської, педагогічної, психологічної, мистецтвознавчої вітчизняної та зарубіжної літератури;

- вивчення та аналіз документації, мистецтвознавчі та педагогічні спостереження, інтерв'ювання, анкетування, бесіди дисертанта з учасниками агітбригад та опрацювання їхніх особистих архівів;

- дослідно-експериментальна робота по створенню, апробації та впровадженню методів самостійної практичної роботи слухачами курсів та студентами над сценарієм та його постановкою і показом глядачам на семінарах, школах передового досвіду, курсах (з наступним обговоренням досягнутих результатів);

- теоретичний аналіз художньо-творчої діяльності та синтез, аналогія і порівняння у практичному використанні матеріалів понад 2000 сценаріїв програм агітбригад та агіттеатрів, запису виступів понад 1000 агітколективів з особистого архіву дисертанта;

- емпіричний метод масового збору інформації різних видавництв, репертуарно-редакційних колегій, монографій, журналів, архівів, документів, газет;

- вивчення, аналіз та використання багаторічного досвіду дисертанта як сценариста, режисера, консультанта, рецензента, автора, актора;

- апробація окремих елементів та реалізація методики сценарної роботи та режисури під час створення і постановки 20 сценаріїв агітбригад і агіттеатрів, 3 заключних концертів провідних агітбригад та агіттеатрів України, 17 навчальних програм агітбригад та агіттеатрів на курсах і семінарах різного

рівня.

Дослідивши тенденції створення і розвитку агітбригад, дисертант стверджує, що вони виникли на межі театрального та естрадного мистецтва і належать до народного агітаційного театру, театру малих форм.

За короткий час виступу агітбригада охоплювала кілька тематичних пластів і перегортала перед глядачем сторінки своєї творчої праці: агітаційно-пропагандистської, інформаційної, критико-сатиричної та комедійно-розважальної.

Дисертантом обгрунтовано застосування агітбригадної термінології "культбригада", "агіткультбригада", "агітбригада", "агітаційно-художня бригада", "художня агітбригада", "агіттеатр".

Агітбригади виникли після жовтня 1917 р. для роботи у військових частинах у період громадянської війни. Найбільш поширеною формою їхньої діяльності були "Усні газети", з яких на початку 20-х років сформувалися "Живі газети".

Така форма роботи раніше існувала в європейському театрі і у перші роки радянської влади, мабуть, була запозичена сценаристами та режисерами.

"Директору театру Атене Девалю спала на думку ідея давати кожного дня публіці "Газету, яка говорить". Він показує її перед п'єсою... Декілька красивих жінок і молодих людей коментують в дуже дотепних віршах найновіш" події. Є всі відділи великої газети, і кожен відділ веде"ся іншим поетом-хронікером. ... "Газета, яка говорить" - це фактично...спрощений... "огляд", який має в даний момент у Парижі колосальний успіх 1)".

В Україні перші театралізовані живі газети відомі ще з 1919 р. З того часу новий вид мистецтва малих форм починає поширюватися не тільки в Україні, а й у РРФСР, Білорусії, Грузії та ін.

1923 року при Московському інституті журналістики було створено першу професійну "Живу газету"- "Синьо блузу". Ініціатором її створення, автором і одним із виконавців був

1) Хроніка // Рампа и жизнь. - 1912. - № 3. - С. 12. .

Б.С.Южанін. Учасники були одягнені у сині робітничі блузи, звідки й пішла назва колективу.

Свого часу "Синя блуза" мала багато послідовників, зокрема в Німеччині, Чехословаччині, Англії, Франції, США, Китаї та інших країнах.

В Україні живгазетних колективів в період їхнього розквіту налічувалося понад 500.

Сценічна інтерпретація віршів В.Маяковського, Д.Бедного, О.Безименського, П.Тичини, В.Еллана, В.Сосюри та ін., а також власні твори на місцеву тематику стають основою нового репертуару. "Синя блуза" і "Жива газета" боролися проти інтервенції, голоду, розрухи, спекуляції, бюрократизму.

І все ж підвищення вимог до професійного та самоціального мистецтва у 30-х роках зумовило їх реорганізацію у драматичні гуртки.

На початку 1929 року, за даними Народного комісаріату освіти, в Україні було зареєстровано лише 54 живгазетних колективи. Відомостей про існування в Україні на початку 30-х років "Живих газет" або "Синіх блуз" немає.

Схожий процес відбувався і в світовому театрі, хоч там театральна форма "живої газети" зберігалась до початку 40-х років.

Зокрема, в 30-х роках в Америці виник широкий рух так званих робітничих театрів, котрий об'єднав понад триста любительських театральних колективів. "Живі газети" були однією з форм роботи названих колективів 1).

Майже в ці ж роки в Україні маємо відомості про відродження руху народного агітаційного театру. Зокрема, 1939 р. почала працювати агітбригада Макарівського РБК Київської області та ін.

У роки Великої Вітчизняної війни агітбригади вирушали на фронт. О.А.Казимиров згадував: "Одна з київських агітбригад (пізніше - червоноармійський ансамбль пісні і танцю Південно-Західного фронту), в якій гартувалося мистецтво випускників

1) Гасснер Дж. Форма и идея в современном театре: Пер. с англ. - М.: Изд-во иностр. лит., 1959. - С. 251.

Київського інституту театрального мистецтва - Ю.Тимошенка та Ю.Березіна, пройшла тисячі кілометрів тернистими шляхами війни від Києва до Берліна 1)".

Після війни (1947) при клубних закладах профспілок та Комітеті у справах культурно-освітніх закладів вже працювало 3228 агіткультбригад. А за 10 наступних років їх кількість сягала 7000.

Підсумовуючи результати першого Республіканського фестивалю молоді України (1957), голова журі конкурсу агіткультбригад народний артист СРСР Г.П.Юра серед кращих назвав агіткультбригади: Харківського Будинку культури промкооперації, яка разом із студентами Румунської Народної Республіки, що навчалися у вузах Харкова, підготувала цікаву програму "Пісня про дружбу"; Новоград-Волинського районного Будинку культури Житомирської області "з дуже догепним, бойовим репертуаром на колгоспні теми" та заводу імені газети "Правда" з Дніпропетровщини 2).

На початку 60-х років у республіці почала вироблятися певна організаційна система заходів щодо розвитку агітаційно-художніх бригад. Це - всесоюзні, республіканські, обласні, міські, районні фестивалі та огляди, теле- і радіоконкурси, обласні декади, марші-паради, обмінні гастролі, виїзди агітпоїздів та автоклубів на місця тощо.

Республіканську комсомольську премію ім.М.Островського присуджено агітбригадам "Факел" Миколаївської області (1980) та "Різець" з Донецька (1984).

За статистикою на 1 січня 1988 року в Україні функціонувало 19 107 агітбригад (у тому числі 202 народних і 4 дитячих зразкових), у яких брало участь 218 136 чоловік.

Значний розвиток народного агітаційного театру засвідчили всесоюзні та республіканські фестивалі, конкурси, огляди

1) Казимиров О.А. Самодіяльний народний театр: 36. / Шляхи і проблеми розвитку українського радянського театру / Ред. кол.: М.К.Йосипенко та ін. - К.: Мистецтво, 1970.- С. 330.

2) До підсумків I Республіканського фестивалю молоді УРСР // Мистецтво. - 1957. - № 3. - С. 34.

(1967-1987).

Тогочасні агітбригади включали до свого репертуару твори агітаційно-пропагандистської проблематики та місцевої теми.

Проведене дослідження історичних фактів дозволило зробити висновок про те, що рух аматорського театру та його різновиду народного агітаційного театру широко аналізувався науковцями світу (Франція, США, Росія), а в Україні, де він був справді масовим, своєрідним явищем, він чомусь не ставав предметом наукового аналізу, або розглядався побіжно, фрагментарно.

І лише в незалежній Україні настав час надолужити згаяне і дослідити цей феномен ґрунтовно, у всій його складності і суперечливості.

У другому розділі "Проблеми драматургії та сценарної майстерності" розглядаються питання місцевої проблематики як основи репертуару, засоби й форми відображення позитивного й негативного.

В основі репертуару художніх агітбригад та агіттеатрів лежить особлива драматургія - драматургія місцевого факту, місцевої події. Тому агітколективи створювали свій, власний репертуар, іноді повністю для всієї програми, інколи частково. Автор виділяє кілька шляхів до вирішення цього завдання: сценарій міг написати режисер, професійний автор або учасники колективу.

Репертуар агітбригад та агіттеатрів у ті роки створювали журналісти, інженери, агрономи, робітники, службовці, вчителі, культпрацівники, професійні артисти і режисери. І серед них: В.Скоропляс, І.Литвиненко, М.Рейшин, В.Дугар, А.Рожинський, Г.Янов, Г.Коваленко, В.Калашников, Г.Мельничук, В.Оршанський, П.Василенко, Р.Межберг, М.Барський, М.Богуславський, М.Хомич, А.Неженець, А.Житницький, В.Добровольський, Є.Заболотний та ін.

Найчастіше драматургами чи сценаристами вг тупали самі учасники, тобто колектив аматорів, без прізвища.

Дослідники по-різному підходять до визначення дефініції "сценарій". Головне, на чому вони сходяться, - це його пропагандистсько-агітаційна спрямованість, його педагогічна

функція і його організаційні завдання.

Сценарій - це опис (запис) майбутньої сценічної агітбригадної дії, в якій органічно об'єднано документальний ("факти життя") та художній ("факти мистецтва") матеріал, що розкриває ряд драматургічних ситуацій на місцеву тему.

Автор обгрунтовано доводить, що теми і сюжети, факти місцевого життя знаходились на місці подій, безпосередньо на виробництві.

Однієї з головних тем сценаріїв народного агітаційного театру була тема людини праці, яка спираючись на цінності українських виховних ідеалів - лицаря, добродія, борця за народну правду, носія високого професіоналізму, патріота і громадянина, - боролася за утвердження Добра, Правди, Справедливості, Краси, в інтересах людини, народу.

Дисертант переконливо визначає різноманітний арсенал засобів і форм для показу образів позитивних героїв. Це, зокрема, прийоми виразної естрадної пластики з раптовими зіставленнями, щира поетична мова, гостра репліка, м'який гумор, сценічна дія, конфлікт. Тут оригінальні привітання-звернення, сценарії вшанування, програми-портрети. Автор наводить приклади, аналізує їх.

Літературна якість сценаріїв, наголошує дисертант, особливо у висвітленні позитивного героя, часто відзначалася невиразністю, збідненістю думки і почуттів, глядачі зустрічалися з наспіх белетризованим або віршованим переказом партійних постанов, з псевдоромантичною сірятиною, із зміщенням ідейно-сміслових акцентів, обмеженістю образів. Агітаційність тут перетворювалася у дидактизм, плакатність - у декларативність.

Критика місцевих недоліків у творах для агітбригади, як і в інших літературних доробках, здійснювалася за допомогою іронії, гумору, сатири, пародії, сарказму.

В економічному розвитку країни 80-х років посилилися несприятливі тенденції, виникло немало труднощів, була помітна тенденція до зростання політичної активності українського суспільства, на що одразу ж відгукувалися агітколективи. Вони оперативно, гостро реагували на безгосподарність, порушення планів та трудової дисципліни, правил і норм народної моралі,

критикували злирство, пияцтво, хуліганство, марнотратство, безвідповідальність, голомотяпство, окозамилювання тощо.

Досягнути комічного ефекту у розробленні кожної теми сценаристам допомагали карикатура, шарж, бурлеск, гротеск, сатирична листівка (лист, телеграма), плакат, виразна мізансцена, пантоміма, тантаморески, ляльки, буфонада.

Незважаючи на вимоги партійних і радянських органів про необхідність введення до вистав агітколективів того часу переважно творів на позитивну тему, у репертуарі агітбригад та агіттеатрів понад 80 % займали твори сатиричні та гумористичні, в яких висміювались неолоіки. Більшість агітбійців були людьми чесними й порядними і тому вони показували зі сцени здебільшого те, що існувало в житті насправді, бо для них був важливим загальнолюдський позитивний ідеал, до якого вони прагнули у своїй творчій роботі.

Не дивлячись на панування тоталітарної системи в Україні, агітбійці розуміли добро і зло відповідно до народної моралі трудівника, людини праці.

Поряд з образними засобами відображення негативних явищ траплялися й прорахунки.

Деякі автори невдало застосовували прийоми дотепності, плутали і підміняли сатиричне, комічне і смішне, на сцені виникало відверте копіювання або перебільшена карикатурність.

Дисертант робить висновки про те, що драматургія народного агіттеатру досліджуваного періоду являла собою самостійне унікальне явище аматорського руху. Вона продукувала різноманітні стилі, види, форми, жанри програм, сценаріїв, п'єс, композицій, монтажів переважно на місцевому матеріалі. В них висвітлювались актуальні для того часу позитивні та негативні теми суспільного життя.

Сценарна майстерність провідних авторів давала поштовх до збагачення репертуару професійного і аматорського театру та естради новими темами, які раніше вважались несценічними.

Співвідносячи епічний та драматичний засоби словесного втілення сюжетів, сценаристи народного агіттеатру створювали нові драматургічні та сценарні цінності.

Аматорські театральні групи орієнтувалися на художньо-

естетичні потреби певних суспільних верств, чим пояснюється переважання в репертуарі актуальних, соціальнозагострених творів місцевої проблематики.

Термінологічний словник сценарної майстерності в основному було запозичено з класичного мистецтвознавства, літературознавства та традиційної естетики. Тому поняття перших сценарних концепцій визначались у традиційних мистецтвознавчих метафоричних термінах на основі емпіричної фіксації художніх ознак загальної теорії драми.

У третьому розділі "Режисура та засоби втілення" дисертант розкриває характерні особливості режисури народного театру малих форм, проблеми театралізації програм, питання функціонування агіттеатру як вищої форми народного мистецтва та прикмети художньо-декоративного оформлення як зорового образу вистави.

Режисура народного агітаційного театру зовсім молоде мистецтво. Режисер агітбригади та агіттеатру здійснював творчі, художньо-організаційні й педагогічні функції, пов'язані з постановкою сценарію (п'єси) на сцені. Для нього найголовнішою ставала функція виховна, педагогічна. Ще однією особливістю агітбригадної режисури, визначеною дисертантом, було те, що, як правило, постановник мав справу зі специфічною драматургією (монтаж, композиція, драматургічна обробка, сценарій, п'єса) : виступав автором або співавтором сценарію.

Дисертант характеризує особливості творчого спілкування аматорів ("четверта стіна", "артист-глядач", "артист-партнер-глядач"), умовні прийоми домовленості з слухачем, прикмети каркасних номерів.

Специфічною особливістю режисури в агітбригаді була й певна обмеженість виступу у часі (20-60 хв.). Тому режисери виховували у аматорів уміння швидко входити в образ і володіти хистом трансформації.

Важливою прикметою режисури було створення художнього ансамблю, єдності всіх жанрів і форм.

Нарешті, характерною особливістю режисури ставало вивчення та аналіз реакції глядачів (дієвість вистав).

Автор характеризує три основні форми агітбригальних виступів (концертно-естрадна програма, театралізована агітвистава чи огляд, агітспектакль).

Народний агіттеатр, стверджує дисертант, не тільки підвищував загальну культуру виконавців, формував з них українську інтелігенцію, а й виховав не одну плеяду професійних акторів і режисерів (В.Скляренко, В.Високов, В.Оглоблін, Ю.Тимошенко, Ю.Березін, Є.Опалова, Ю.Шумський, І.Меншиков, Г.Янов, А.Рожинський, М.Мальцев, Т.Носенко, В.Гриб).

Розглядаючи поняття композиції (ритм сцен, організація сценічного середовища, звукове і живописне вирішення), дисертант визначає, що вона була одним з найважливіших засобів відображення ідейного задуму режисера.

За всієї жанрової різноманітності програм агітбригад та агіттеатрів головне ідейне навантаження в них припадало на слово. Воно звучало у фейлетоні й інтермедії, репрізі й вірші, у пародії і куплеті, у скетчі й сценці, у частівці й пісні. Тому вміння аматора донести слово, а через нього розкрити зміст номера набирало особливого значення.

Автор переконливо доводить, що найбільш характерною тенденцією у роботі агітколективів тих років було засвоєння принципів театралізації, суть якої він вбачав у створенні єдиної наскрізної дії, якій підкорялися би всі компоненти програми і яка давала б змогу ширше використовувати елементи гри.

Театралізація сценарію розумілась як творчий засіб перетворення життєвого, документального, місцевого матеріалу в художній сценарій, програму, п'єсу. А режисерську театралізацію тоді розуміли як творчий засіб створення на основі сценарію (п'єси) за допомогою системи зображувальних, виразних та інакомовних прийомів художньої, образної форми видовища, вистави, програми.

Ось кілька назв прийомів і форм для висвітлення позитивних фактів місцевого життя: "Музей трудової слави", "Календар передовика", "Книга пошани", театралізований "Агітплакат", "Політбесіда", "Супутник врожаю", "З мікрофоном біля комбайна", "Наш фотоапарат", "Моментальне

фото", "Чарівний бінокль", "Фактоскоп", інтерв'ю, телеграма, лист тощо.

Для висвітлення і показу негативних фактів і подій агітколективи також накопичили ряд засобів, приймів і театралізованих форм: машини "Універсмiх", "Кума", "Гультяв"; сатиричні - супутник, журнал, гармата, прожектор; "Маскарад у депо"; "Бюро таємних послуг", "Книга скарг і пропозицій", "Брехапарат"; "розмови", "дуети", "хори", "бали" корів; дитячі ігри, шкільні уроки та іспити; нарешті, корова Показуха, сільський базика Архип і славнозвісна Баба Яга.

Це образи відомих літературних героїв - Еней, Карась і Одарка, Іван Непокритий, баба Палажка та баба Параска, дід Панас, Максим Перепелиця, Василь Тьоркін, Дон Кіхот та Санчо Пансо, Чичиков та ін., а також персонажі байок (домашні тварини, звірі, птахи, риби, комахи, рослини, казкові персонажі).

У пошуках засобів театралізації режисери намагалися знайти найбільш вдалі форми всієї постановки, її образного сценічного рішення.

Постановники користувалися побудовою матеріалу в хронологічному порядку, або застосовували ретроспективний (асоціативний) метод.

Іноді створювались дискусійні програми, де використовувалися такі форми громадської діяльності трудящих, як звіт, мітинг, рапорт, збори, диспут, суд.

Допомагали режисерам знайти загальні ходи і шляхи театралізації засоби персоніфікації ідеї, якщо абстрактні поняття і явища перетворювалися на сцені у символічні та алегоричні образи-постаті.

Траплялося і таке, що сценарним ходом усієї вистави або її окремих частин виступали різноманітні газетно-публіцистичні жанри: репортаж, інтерв'ю, нарис, фейлетон, хроніка місцевих подій; спортивно-ігрові форми: конкурс, дискотека, лотерея, вікторина, телезмагання; фольклорні форми: свята, обряди, ритуали, звичаї, казки, балаган тощо. Тут були і театралізовані вистави в жанрі оперети, і казка-карнавал, і балаганне видовище, і лялькова вистава, і ліричне ревю чи огляд, побудований на пісенному і хореографічному матеріалі, і

подорож, екскурсія або рейд.

У пошуках прийомів театралізації поряг з образними знахідками траплялися й прикрі недоліки: відсутність почуття міри, непродуманість у доборі виразних засобів, штамп, використання застарілих форм і сценічно-режисерських ходів, лобова декламація, певна одноманітність рухів, невиразні мізансцени, надто ускладнений фінал, невправність у переведенні дії з одного епізоду в інший.

Особлива увага приділена дисертантом найскладнішій, малодослідженій проблемі - агіттеатру як вищій формі народного мистецтва.

Коротко охарактеризувавши історію його виникнення та розвитку, автор встановлює, що він розвивався за двома основними напрямками: умовним, символіко-алегоричним (агітація символами) і конкретним, побутовим (агітація фактом). Слабкість обох напрямків полягала в тому, що узагальнення здебільшого не спиралося на факти, а з фактів не виникали узагальнення.

Найбільш масовою й ефективною формою символіко-алегоричних вистав 20-30-х років стали масові народні свята - містерії, дійства, інсценівки. Властивості театру поєднувалися в них з характерними рисами народних демонстрацій, концертів-митингів, маніфестацій.

Закличність і доступність сприйняття ідеї художньої форми були характерною особливістю агітвистав тієї жовтня 1917 р. у творчості В.Мейерхольда, Л.Курбаса.

П.Рулін серед жанрів тогочасної агітаційної драматургії розрізняв поняття "революційна агітка" та "сучасна агіт'єса".

Кінець 20-х — початок 30-х років ознаменувалися значними змінами у формах і змісті агітаційного театру в Україні.

Уже в 1931 р., полемізуючи про шляхи розвитку тогочасного українського театру, Л.Курбас розмірковував над тим, що змінився час, а з його зміною повинні змінитися і форма, і зміст агітації.

На початку 40-х років сама форма агіттеатру, як виключно революційного плаката, уже не задовольняла ні режисерів тих років, ні глядачів.

У другій половині 60-х років режисери і сценаристи художніх агітбригад починають відроджувати форму агітвистави, агітспектаклю, шукати засоби образного узагальнення, притаманні агіттеатру.

У той час, як відомо, існували кілька форм агітколективів:

агітзагін - первісний ступінь формування агітколективів, він був філіалом основного складу або міг працювати самостійно. (Кількість учасників - 3-7 чоловік);

агітаційно-художня бригада - найбільш поширена форма агітколективів, що формувалася за двома принципами - цеховим і клубним;

агіттеатр - вища форма народного мистецтва, якій притаманні масштабність художніх завдань, висвітлення важливих проблем життя, головним чином політичного, морально-етичного або місцевого спрямування. Агіттеатр, за визначенням дисертанта, відрізнявся від агітбригади більш глибоким і складним рівнем типізації, характером драматургії, виразних засобів режисури, виконавської майстерності, він використовував широкий діапазон видів і жанрів мистецтва, постановочних засобів. До складу агіттеатру (20-50 чоловік) входили вокально-інструментальні ансамблі й рок-групи, групи пантоміми та естрадних мініатюр, хореографічні та лялькові склади.

Режисери агіттеатру зиводили на сцену символічні та алегоричні образи-персонажі, які персоніфікували позитивні або негативні характери, вчинки, події, поняття, явища. Їх можна було поділити (досить умовно, за визначенням дисертанта) на кілька груп. Перша уособлювала людей - Цар, Врангель, Петлюра, Махно, Бюрократ; друга група персоніфікувала географічні назви континентів, країн, республік, міст: Земля, Європа, Баку, Тюмечь, Вінниччина; третя - символічно визначала предмети, явища, поняття — Мир, Життя, Смерть, Вітамін, Нудьга зелена тощо.

П'єса для агіттеатру, за якою мав бути поставлений спектакль, - це на тому етапі розвитку ще не до кінця визнана і виправдана форма виступу. Автор характеризує особливості вистави агіттеатру. В агітспектаклі ускладнюється сюжетна

побудова, визначається центральна подія, конфлікт розвивається за законами сценічної дії. Дисертант дає глибокий театрознавчий аналіз численних вистав агіттеатру, що показувались у ті роки та характеризує яскраві приклади з їх програм.

До параметрів вистави тогочасного агіттеатру автор відносить стрімкий сюжет, напружену композицію дії, актуальний конфлікт, психологічну вмотивованість персонажів, які мали нагадувати місцеві типи та реально існуючих героїв, імпровізаційність, а також зміле вмонтування у загальну канву сюжету місцевих фактів, подій, цифр.

Агіттеатр знаходить своє місце в сучасній культурі, пристосовуючи традиції до суспільно-політичного життя сучасної епохи, розробляючи жанр агітаційно-пропагандистського видовища. Режисерові масових форм культурно-просвітницької діяльності сьогодні необхідне знання закономірностей і специфічних особливостей властивих народному агіттеатру.

Розглядаючи художньо-декоративне оформлення програми як один із засобів сценічної виразності, якими володів режисер, автор розкриває його окремі елементи. Ярмаркова карусель, всюдихід-амфібія, тачанка, мотоцикл, автобус, поїзд, пароплав, літак, ракета, "голубий екран", світлофори, дорожні знаки, вікна РОСТА органічно входили в програми, легко трансформувалися і розбиралися на деталі.

Проведене дослідження підтвердило, що режисура народного агітаційного театру стала чинником розвитку нових форм культурно-просвітницької роботи, вмилім відбором виразних прийомів; органічним вмонтуванням у дію різних видів мистецтва, окремих номерів та епізодів, які могли втілювати сюжет і розвивати тему; засобом виховання та просвітництва і публіки, і виконавців. Усе це дало їй можливість відтворювати життя та місцеву проблематику у багатоманітних виявах.

В режисурі народного агітаційного театру досліджуваного періоду відобразився її народний характер: любов до життя, рідість буття, почуття гумору, живий критичний розум та гостре спостережливе око.

Мистецтво режисури як важливий засіб досягнення єдиного

художнього образу вистави набуло значного розвитку і відзначалося неабиякою майстерністю і навіть професійним рівнем.

Режисура народного агітаційного театру була першажно авторською, бо у кращих постановках вистав режисер виступав і автором п'єси, і художником, і композитором, і актором.

На перше місце було висунута роль режисера як організатора і педагога аматорського колективу, а потім як ідейного інтерпретатора п'єси, творця ансамблевої вистави.

Педагогічне значення мала заведена з народному агіттеатрі система роботи разом з учасниками і над виставами. В ньому були виховані значні акторські і режисерські сили, які поповнили ряди митців українського театру та культпрацівників кінця 80-х — початку 90-х років.

Режисура народного агітаційного театру виробила такі форми, стилі, жанри, засоби, прийоми, які і сьогодні живуть і розвиваються в театрі, на естраді, в цирку.

Висновки

70-80-і роки ХХ століття характеризуються активізацією суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-художнього життя українського народу.

Однією із форм культурно-художнього буття України цих часів була театральна, котра відзначалася розвиненою жанрово-видовою структурою. Розвивалися різноманітні види і жанри художнього осмислення світу, дійсності, формувалася новий характер функціонування театральних форм, художніх цінностей.

У досліджуваній період поряд з професійним театром поширився аматорський рух. Народний агіттеатр як частина його набув важливого значення у консолідації українських творчих сил.

Спектаклі у виконанні акторів народного агіттеатру привертати увагу публіки, преси, критики, спеціалістів, викликали широкий громадський резонанс, що виразно свідчить про його важливу суспільну функцію.

Різноманітність пошуку і художнього освоєння дійсності, ідейна цілеспрямованість, відповідність змісту гострим

проблемам тогочасного життя, публіцистичність, вміння вести чесну, пряму, правдиву розмову з людьми, жгуча мораль здорового глузду, оперативність використання різних засобів виразності, професійна майстерність – ось краші риси цих популярних самодіяльних колективів.

Народний агітаційний театр 70-80-х років виконував важливі загальнокультурні та загальнонаціональні завдання.

Цей вид малих театральних форм належав режисерам, керівникам колективів і акторам. Вони приносили йому визнання та славу.

На тлі народного агітаційного театру формувався оригінальний український репертуар місцевої тематики, художньо-естетична система умовності та стилізації, принципи взаємодії з національними та світовими традиціями, відповідні художні засоби сценарної майстерності, режисури, виконавства.

Включаючись у творчу і виховну роботу, агітбригади та агіттеатри не тільки розповсюджували краші твори професійного і народного мистецтва, але й передусім, створювали нові художні цінності, переважно на місцевому матеріалі.

Головним героєм вистав народного агітаційного театру була звичайна людина: робітник, колгоспник, інженер, санітарка, ветеран, пенсіонер, студент, учень. Їхні правдиві трудові голоси завдяки мистецьким засобам художнього пізнання та узагальнення, допомагали розкрити тогочасні проблеми життя суспільства.

Отже, досліджені явища, котрі характеризують стан і тенденції розвитку народного агітаційного театру в Україні 70-80-х років, свідчать про те, що цей рух сприяв піднесенню української художньої культури.

За роки існування народний агітаційний театр пройшов складний, суперечливий шлях розвитку, переживши злет і падіння, знахідки і прорахунки. Він функціонував у багатьох формах, видозмінюючись разом зі зміною суспільно-політичного життя, відгукуючись на його потреби.

Змінювались теми та форми цього виду мистецтва, але методика створення репертуару, постановочні принципи

беруться і сьогодні на озброєння працівниками сфери культурно-просвітницької роботи, самодіяльного театру малих форм.

Значно оновивши образно-тематичні, драматургічні та режисерські фактори театрального мистецтва у 70-80-і роки, народний агітаційний театр у своєму розвитку пішов двома шляхами: перший – повний розрив з традиціями, другий – використання традицій попередніх десятиліть, поєднання старих та нових творчих тенденцій.

Представники другого шляху розвитку, режисери, скажімо, сільських та шкільних агітбригад та агіттеатрів організовують та проводять конкурси і фестивали на нові, актуальні сьогодні теми національного відродження та екології, розробляючи жанр сучасного агітаційного-пропагандистського видовища.

Як би не оцінювався народний агітаційний театр у період свого апогею (70-80-і роки), це був масовий народний рух, одна з найпоширеніших форм об'єднання художньої інтелігенції, робітників, селян, студентів, учнів, це мистецтво виражало ідеали та мораль народу, було знаряддям художньої та духовної перебудови свідомості та самосвідомості в містах і в селах, і за своїм ідейно-художнім значенням навіть перевищувало тогочасні професійні трупі.

Разом з тим, народний агітаційний театр досліджуваного періоду збагатив репертуар професійного театру новими злободенними, актуальними темами, критичним соціальним спрямуванням, оригінальними інтерпретаціями, високим рівнем режисури, став поштовхом до утворення нових форм і жанрів мистецтва, засобів та прийомів театралізації. Це й визначило його особливе місце в культурно-художньому житті України.

Всупереч поширеній до цього часу думці про незначну роль агітбригад та агіттеатрів у розвитку культурного театрального процесу в Україні висвітлені в дисертації історико-мистецькі факти та об'єктивні дані спростовують і заперечують це.

Творчі здобутки народного агітаційного театру, хоч якоюсь мірою повернені сучасності, є часткою загального культурного процесу, служать справі національно-культурного відродження України.

Перед театральним мистецтвом постають важливі завдання

відтворення історичних традицій єдності аматорського та професійного театру.

Український театр для свого подальшого розвитку та входження в контекст світового театру не повинен виключати визнання різних театральних систем, зокрема театру життєвих відповідностей та умовних форм, різних видів театру, скажімо, театру професійного та аматорського, і його різновиду - театру малих форм, народного агітаційного театру. Всі системи, види, форми, жанри театру плідні для мистецтва.

Український театр попередніх історичних епох передає новим поколінням високі духовні цінності, посідаючи чільне місце у світовій театральній культурі.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів теорії та практики порушеної проблеми. Поза його межами залишилися питання використання музики і танцю; особливостей акторської майстерності та словесної дії тощо, а також еволюція видів, форм, жанрів народного агіттеатру.

Запропонована дисертація повинна розглядатися як перша спроба дослідження найактуальнішого питання, що потребує подальшого ґрунтовного вивчення та розробки часткових проблем та наукових задач, поглиблення аналізу творчих тенденцій театральної культури України.

Загальновідоме значення емоційно-естетичного та ідейно-виховного впливу театрального мистецтва на глядача.

Народний агітаційний театр досліджуваного періоду був загальнодоступним, демократичним. Його діяльність органічно увійшла в процеси розвитку вітчизняного мистецтва, творчої та дослідницької думки.

Не маючи аналогів у професійному мистецтві, агітбригади та агіттеатри розвивалися й існували за законами, які самі відкривали і стверджували.

Народний агітаційний театр України був формою виявлення культурної самодіяльності народу, що й визначало його мистецьку, педагогічну та соціально-естетичну сутність.

Список опублікованих автором праць за темою дисертації
(Загальний обсяг - 50 друк. арк.)

Монографії, брошури

1. Калашников В.Ф. Агітбригади на марш. - К.: Мистецтво, 1982. - Б-чка культ.-освіт.працівника. - 152 с.
2. Калашников В.Ф. І в клубі, і в полі. - К.: Мистецтво, 1986. - Б-чка худож. самод. "Райдуга". - Вип. 8. - 158 с.
3. Калашников В.Ф. Ми - агітбригада. - К.: Мистецтво, 1989. - Б-чка худож. самод. "Райдуга". - № 8. - 127 с.
4. Петренко І. (псевдонім Калашникова В.Ф.) Де багато слів, там мало діла! Сценарій театралізованого огляду для художніх агітбригад. - К.: Репертуарно-редакційна колегія по формуванню репертуару та відбору творів для художньої самодіяльності Мінкультури УРСР, 1990. - 27 с.
5. Петренко І. (псевдонім Калашникова В.Ф.) Інтермедії для програми сільської агітбригади, або театру малої форми. - К.: Репертуарно-редакційна колегія з художньої самодіяльності Мінкультури УРСР, 1992. - 24 с.

Енциклопедії

6. Калашников В.Ф. Агітбригада. Агітпоїзд / Мистецтво України. - К.: Укр. Енци. ім. М.Бажана, 1995. - Т.1. - С. 19-20.

Калашников В.Ф. Народний агітаційний театр в Україні 70-80-х років ХХ століття. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.01 - теорія і історія культури. Київський державний університет культури і мистецтв, Київ, 1998.

Дисертацію присвячено новим формам оригінального виду українського народного мистецтва - агіттеатру, як цілісному соціально-художньому явищу. Визначено місце агітбригад та агіттеатрів у культурно-історичному розвитку України, доведено їх значення у піднесенні української художньої культури. Встановлено, що агітбригади та агіттеатри України не мали аналогів у професійному мистецтві, існували і розвивались за законами, які самі відкривали і стверджували.

Ключові слова: місцева тема, художня агітбригада, народний агіттеатр, драматургія, театралізація, монтаж, режисура.

Калашников В.Ф. Народный агитационный театр в Украине 70-80-х годов ХХ века. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.01 - теория и история культуры. Киевский государственный университет культуры и искусств, Киев, 1998.

Диссертацию посвящено новым формам оригинального вида украинского народного искусства - агиттеатру, как целостному социально-художественному явлению. Определено место агитбригад и агиттеатров в культурно-историческом развитии Украины, доказано их значение в повышении украинской художественной культуры. Установлено, что агитбригады и агиттеатры Украины не имели аналогов в профессиональном искусстве, существовали и развивались согласно законам, которые сами открывали и утверждали.

Ключевые слова: местная тема, художественная агитбригада, народный агиттеатр, драматургия, театралізація, монтаж, режисура.

Kalashnikov V.F. National propaganda theatre in Ukraine in 70-80-s of 20-th century. The manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of Study of Art on a speciality 17.00.01 - Theory and history of culture. Kyiv State University of Culture and Arts, Kyiv, 1998.

The dissertation is devoted to the new forms of an original kind of Ukrainian national art - propaganda theatre as an integral social and artistic phenomenon. The place of propaganda teams and propaganda theatres within the cultural and historical development of Ukraine is determined, their value in the eminence of Ukrainian artistic culture is proved. It is established, that propaganda teams and propaganda theatres of Ukraine had not analogues in professional art, existed and developed under the laws, which were discovered and asserted by themselves.

Key words: a local theme, art propaganda teama, national propaganda theatre, dramatic art, dramatization, arrangement, staging.

Підп. до друку 2.10.98 Формат 60 x 90/16
Умов. друк. арк. 1,15. Зам. № 120. Тираж 100 прим.

Друкарня ІПК ПК
252605, Київ, вул. Січневого повстання, 21

451922

АВ 41.105

МИСТ.

ПЕРИ

МИСТ